

*El Pallars
Sobirà
en BTT*

14 itineraris

Xavier Agut

Castellana Edicions

Azimut
93

Col·lecció: Azimut - 93

*EL PALLARS
SOBIRÀ EN BTT*

14 itineraris

XAVIER AGUT

Cossetània
 EDICIONS

Fotografia de la portada:
Manel Bosch

Primera edició: juliol del 2007

Edita: Cossetània Edicions
C/ de la Violeta, 6 - 43800 VALLS
Tel. 977 60 25 91
Fax 977 61 43 57
cossetania@cossetania.com
www.cossetania.com

© Xavier Agut
© Cossetània Edicions

Disseny i composició: Imatge-9, SL

Impressió: Formes Gràfiques, SA

ISBN: 978-84-9791-282-2

Dipòsit legal: T-1.212-2007

*"L'aventura és l'única forma
de robar-li temps a la mort".*

PAUL-ÉMILE VICTOR, explorador del Pol

*M'agradaria agrair a tots els que, d'una manera
o altra, m'han ajudat a fer aquest llibre, i molt
especialment al Manel, Paco Bike, Tipi, Pasta i
Carri, que tant m'han hagut d'esperar mentre
feia les meves anotacions durant la preparació
dels itineraris. Tampoc no vull oblidar el Roger,
que m'ha animat i m'ha donat l'empenta final per
aventurar-me en aquest projecte i, sobretot, a la
Yolanda, per la seva paciència i per haver patit la
meva absència durant l'intens treball de camp.
Gràcies a tots.*

Pròleg

Un tro no massa llunyà em desperta de les meves cavil·lacions i em recorda que, si no m'afanyo, avui em tocarà arribar a casa ben xop. Des de dalt d'aquest coll la vista és impressionant; alguns dels cims més alts dels Pirineus lleidatans se'm mostren davant mateix, majestuosos i solemnes, observant amb indiferència tot el que passa als seus peus, imperterrits davant la foscor del cel que els amenaça amb una forta tempesta, una més de les que des de temps immemorables han hagut de suportar i que ha contribuït a modelar la bellesa de les seves valls. El paisatge, en altres moments bucòlic i serè, se'm delata ara salvatge i feréstec i em meravello de com l'ésser humà, en una mostra de sentit de supervivència i perseverança, ha viscut aïllat des de fa segles en petits nuclis perduts per aquestes valls, governats per una indòmita natura a la qual s'han hagut d'adaptar. Ara les coses han canviat, però en molts d'aquests poblets, si més no en els que han quedat més apartats de l'embat turístic, encara hi podem trobar l'essència d'altres temps.

Novament un tro em recorda que el mal temps m'apressa i pujo a la bicicleta, companya de molts patiments i alegries, per començar la llarga baixada que m'espera, premi merescut a algunes hores de pujada. No porto ni deu minuts baixant quan el cel, ara ja ben fosc, no pot aguantar més i descarrega amb fúria una tempesta de tarda d'estiu. Durant tot el dia els núvols han anat creixent i el desenllaç final ja es veia venir. La pluja em pica amb força a la cara i als ulls i amb prou feines veig res; les cames em fan mal, pel cansament i pel fred, que, a més de fer-me tremolar, m'entumeix els músculs i articulacions. Sento un buit a l'estómac, de l'entrepà de llom de fa unes hores ja no en deu quedar res i el meu cos em suplica més calories. Ja estic completament xop, tinc el cabell empapat, l'aigua gelada em regalima pel pit i l'esquena i ja no em sento les cames. Cada cop plou més fort i, mentre la bici s'escola pista avall a tota velocitat i la pluja em fuetreja violentament el rostre, un crit surt de dintre meu amb força.

En aquests moments sóc feliç i sento que m'agradaria compartir-ho amb tots els amants de la muntanya i de l'aire lliure. Són molts centenars de quilòmetres rodats, sol o amb amics, per aquestes terres en aquests últims anys i són molt pocs els ciclistes amb els quals m'he creuat. Així que, amb l'eufòria del moment, decideixo que intentaré aportar el meu gra de sorra per ajudar que tothom pugui gaudir de les excursions per aquests bells però desconeguts indrets que a mi tantes vegades m'han fet feliç.

Introducció al Pallars Sobirà

En aquest apartat no pretenc més que donar quatre pinzellades sobre la comarca que ens ajudin a situar-nos i fer-nos una idea esquemàtica de les seves característiques (orogràfiques, paisatgístiques i climàtiques, bàsicament).

La primera particularitat distintiva d'aquesta extensa comarca (és la quarta més gran de Catalunya) és que es tracta d'un territori d'alta muntanya modelat per infinitat de valls i majoritàriament cobert per frondosos boscos de coníferes. Al nord i al sud, trobem dues barreres naturals que delimiten clarament les fronteres septentrionals i meridionals de la comarca. Al nord hi ha alguns dels cims més alts del Pirineu axial (Mont-roig, 2.847 m; Ventolau, 2.843 m; Certascan, 2.853 m; Baborte, 2.938 m; Sotllo, 3.084 m; Pica d'Estats, 3.143 m; Pica Roja, 2.881 m, etc.) que històricament sempre han impedit una bona comunicació amb França, linealment tan propera però tan lluny a la pràctica. De fet, la immensitat de les muntanyes en aquesta zona i la complexitat del terreny no ha permès la construcció de cap túnel ni carretera que ens unís amb el país veí (a diferència de les altres comarques catalanes frontereres amb França).

Al sud, els abruptes relleus prepirinencs de les serres de Peracalç i Cuberes marquen clarament un canvi paisatgístic, així com la frontera entre el Pallars Sobirà i el Pallars Jussà, comunicats per l'espectacular pas del congost de Collegats, afilat tall realitzat per la Noguera Pallaresa en la despullada roca prepirinenca.

A l'oest també hi ha importants barreres naturals, com ara les altes muntanyes que separen la Vall d'Aran amb el nord del Pallars Sobirà (Tuc de Marimanha, 2.679 m; Tuc dera Lança, 2.658 m; Tuc Gran de Cendrosa, 2.706 m) i tot el seguit de cims que divideixen el Parc Nacional d'Aigüestortes i Estany de Sant Maurici en els sectors occidental, el d'Aigüestortes, i oriental, el de l'Estany de Sant Maurici, al Pallars (Tuc de Ratera, 2.857 m; Gran Tuc de Colomers, 2.933 m; pic de Subenuix, 2.890 m). Per sota del Parc Nacional, encara a l'Oest, les carenes que fan de línies divisòries entre les aigües tributàries del riu Flamisell,

a la vall Fosca (Pallars Jussà), i les que van a la Noguera Pallaresa (Pallars Sobirà) també fan de frontera natural i comarcal (Pala Pedregosa, 2.889 m; Montorroio, 2.861 m; Montsent de Pallars, 2.883; Tuc de la Cometa, 2.446 m; Tossal de Sant Quiri, 1.833 m).

A l'est també hi ha un seguit de cims importants que determinen la frontera entre Andorra i el Pallars (Roca Entravessada, 2.927 m; pic de Baiau, 2.866 m; Comapedrosa, 2.942 m; pic de Centfonts, 2.885 m, etc.) i, més avall, encara a l'est, el Bony de Salòria (2.789 m) i el riu de Santa Magdalena separen el Pallars de l'Alt Urgell. Podríem dir, tot i que de manera poc precisa, que el tram final inferior de la frontera est ve marcat per la divisòria d'aigües entre la Noguera Pallaresa i el Segre.

Un cop marcats esquemàticament els límits comarcals, ens toca mirar què hi trobem a dins. Observant un mapa o viatjant pel país, de seguida veurem que predomina clarament un eix nord-sud, determinat per la disposició natural de les valls, sobretot de la Noguera Pallaresa, autèntic eix vertebrador de la comarca, que determina també la direcció de les principals vies de comunicació. De totes maneres, podem diferenciar clarament una meitat superior de la comarca formada per tres importants valls d'origen glacial (la vall Ferrera, la vall de Cardós i el tram superior de la Noguera Pallaresa) que conflueixen al poble de Llavorsí. A partir d'aquí, tenim la meitat inferior de la comarca, formada per la gran i marcada vall de la Noguera Pallaresa, amb una clara direcció nord-sud, i una sèrie de subvalls més o menys importants que desemboquen al riu esmentat i d'entre les quals destaquen la vall d'Àssua (amb la imponent mola del Montsent de Pallars com a sentinella) i la vall del Cantó (vigilada sempre per l'omnipresent pic de l'Orri). Tots aquests dibuixos geològics podrien resumir la marcada orografia d'aquesta muntanyosa comarca, modelada durant milers d'anys per l'acció indetenible dels agents naturals.

Com correspon a una comarca d'alta muntanya, el Pallars Sobirà té un clima sever, amb forts contrastos tèrmics, i força diferenciat també depenent de la zona i altitud en què ens trobem. Per damunt dels 1.500 metres podríem parlar d'un clima alpí amb estius frescos i temperatures molt baixes a l'hivern, que es perllonga considerablement amb molts dies seguits d'inivació, sobretot a les zones més septentrionals, on les precipitacions estan força repartides durant tot l'any, a diferència del sud de la comarca, prop del Pallars Jussà, on la influència mediterrània provoca estius més secs i temperatures més altes. De totes maneres, malgrat no ser-ho tant a cotes baixes meridionals, els hiverns són llargs i durs a tota la comarca, amb precipitacions en forma de neu força habituals; aquest és un tret diferencial molt característic.

La principal particularitat de la vegetació del Pallars Sobirà són els immensos boscos de coníferes que cobreixen gran part del seu territori. En els seus estatges més baixos i mitjans predominen clarament boscos madurs de pi roig, que en els vessants més obacs i més septentrionals, donen pas a clapes de boscos caducifolis (bedollars, sobretot) i humides avetoses d'entre les quals destaca la coneguda mata de València. Més amunt, ja en l'estatge subalpí, el pi negre és el dominador indiscutible del paisatge i, si pugem encara més, a partir dels 2.300 o 2.400 metres trobarem extensos prats alpins, innivats durant força part de l'any. Cal destacar la marcada diferència climàtica, i per tant de vegetació, entre l'obaga i la solana, a causa de la verticalitat de l'accentuat relleu que determina grans diferències d'insolació entre els dos vessants. En les zones més humides pròximes a rius i barrancades trobem també la típica vegetació frondosa de ribera (freixes, pollancre, nogueres, avellaners...) i en un tram força llarg de territori proper a la Noguera Pallaresa entre les poblacions de Rialp i Llavorsí, en un terreny rocallós i trencadís de roca sílice incapaç de retenir la humitat, trobem atapeïts alzinars, en un principi característics de zones més seques.

Tota aquesta riquesa de vegetació comporta també una variada fauna salvatge, que encara pot gaudir d'indrets amb molt poca pressió humana, i d'entre la qual destaquen, per la seva espectacularitat, el cérvol (sobretot a prop de la Reserva Natural de Caça del Boumort), l'isard (amb una població força recuperada), el cabirol (més difícil de veure), el voltor (molt nombrós en l'àrea més propera al Pallars Jussà) i altres espècies protegides i lògicament força difícils de veure, com ara el trençalòs, l'àliga daurada, el gall fer, la perdiu blanca, el mussol pirinenc, la llúdriga, la marta, el picot i el reintroduït i tan amenaçat ós bru. Més abundants i fàcils de veure són l'esquirol, el senglar o la guineu (aquests últims sobretot a primera i última hora del dia).

Però els números ens ajudaran a entendre d'una manera més objectiva l'enorme bellesa d'aquest paradís natural on, lluny de la influència humana, l'aventura encara és possible, ja que el Pallars Sobirà és una de les comarques més grans de Catalunya, amb el 4,2% del seu territori, i amb només uns 6.000 habitants, un 0,1% de la població catalana. El resultat d'això és que es tracta de la comarca amb menys densitat de població de Catalunya, amb tan sols 4,6 habitants per quilòmetre quadrat. A més a més de comptar amb tot el sector oriental de l'únic Parc Nacional de Catalunya, el d'Aigüestortes i Estany de Sant Maurici, dins de la comarca trobem també la major part del recentment creat Parc Natural de l'Alt Pirineu, el més gran de tot Catalunya amb unes 70.000 ha, i dues Reserves Nacionals de Caça, la de Boumort i la de l'Alt Pallars-Aran (de fet, més de

la meitat d'aquesta extensa comarca és espai natural protegit). També comprèn molts dels cims més importants dels Pirineus catalans, d'entre els quals destaca la Pica d'Estats, que amb els seus 3.143 metres és la cota més alta de Catalunya i la fita que cada any intenten assolir milers d'excursionistes. Una menció especial mereixen els més de cent estanys d'origen glacial que podem trobar repartits per les capçaleres de les valls de la comarca, sobretot el llac de Certascan, el més gran de tot el Pirineu. Un altre estany remarcable, però de característiques ben diferents, és el de Montcortés, que juntament amb el de Banyoles és un dels pocs estanys de Catalunya d'origen càrstic; és a dir, format per l'enfonsament de les capes calcàries per dissolució amb l'aigua i d'alimentació principalment subterrània.

Aquest fantàstic entorn natural és el principal motor econòmic, ja que atreu amb força el turisme d'hivern i d'estiu que, lluny de les massificacions d'altres llocs del país (a part d'uns indrets molt concrets en determinats períodes de l'any), ha reactivat una economia que anava en un clar descens, basada en les activitats tradicionals com la ramaderia o l'aprofitament forestal i hidrològic.

Però ens equivocaríem si penséssim que el Pallars Sobirà té tan sols un atractiu natural, perquè la dura lluita de l'home contra els elements al llarg de la història també ha deixat empremta en forma de manifestacions culturals, com ara festes locals i aplecs i, sobretot, esglésies i ponts romànics i altres construccions d'interès, en les quals ara no entrarem en detall, perquè ja seran breument tractades quan apareguin en alguns dels itineraris en bicicleta descrits més endavant.

Paisatge típic de mitjana i alta muntanya: les bordes de Noarre.

Contingut de la guia i observacions

Els més de 600 quilòmetres de recorregut i els gairebé 20.000 metres de desnivell acumulat de pujada descrits en aquesta guia ens permetran fer-nos una bona idea de les principals zones i característiques d'aquesta muntanyosa comarca, que de ben segur ens sorprendrà amb la bellesa dels seus paratges i la màgia dels seus racons més amagats. La intenció és facilitar que en gaudiu plenament i amb aquest objectiu he intentat, a més que transcorregués pels indrets més bells, que totes les excursions tinguessin un recorregut circular, és a dir que comencessin i acabessin en un mateix lloc de fàcil accés. És recomanable fer-los en el sentit indicat, ja que s'inclouen força senders que no serien ciclables en sentit contrari.

Cal recordar que el Pallars Sobirà és una comarca d'alta muntanya i que, òbviament, les característiques climàtiques també ho són. No és el mateix rodar per Collserola que fer-ho per aquí. És per això que vull remarcar la importància de ser previsor en planejar les rutes, ja que qualsevol imprevist o accident es pot convertir en un autèntic problema, perquè és probable que no tinguem cobertura telefònica, estiguem a molts quilòmetres del nucli habitat més proper i que en tot el dia no passi ningú més per on ens trobem. Així doncs, cal agafar provisions de menjar i beure (algunes fonts es poden haver assecat) i, per molt bon dia que faci, no costa res d'agafar alguna peça d'abric. No oblidem, si anem sols, avisar algú de la ruta que pensem fer i, si és llarga, val la pena matinar per evitar les hores de calor, ja que gairebé sempre comencen amb llargues pujades.

He procurat de fer el mínim de quilòmetres per carretera asfaltada, però quan les rutes hi transcorren, gairebé sempre es tracta de carreteres secundàries on la circulació és gairebé nul·la, tret de quan ha estat impossible tancar el bucle sense passar per algun tram amb més circulació. Cal esmentar que els quilòmetres de carretera que figuren en les característiques tècniques de cada ruta no inclouen les pistes asfaltades, sinó només els pròpiament considerats com a carretera. Per altra banda, la majoria de senders inclosos en els itineraris estan senyalitzats amb cartells indicadors i marques de pintura groga.

Com que els comptaquilòmetres mai no coincideixen exactament i l'error va augmentant amb la distància, també he anotat el quilometratge parcial entre punt i punt. He cregut interessant incloure també l'altitud a cada parcial, ja que, a més a més de ser una dada força enriquidora, ens pot arribar a ajudar molt per determinar la nostra posició en un mapa (tot i que hi poden haver variacions a causa de l'evolució de la pressió).

Dificultat física. Va d'una a tres estrelles (tret de la ruta 2, amb quatre) i és una combinació de la llargada del recorregut

i el desnivell acumulat. A part d'algunes rutes assequibles per tothom, és important remarcar que la majoria exigeixen unes bones condicions físiques, perquè aquí l'orografia dicta les normes i tant les distàncies com els desnivells acumulats són força considerables. Val la pena estudiar prèviament els recorreguts i les vies d'escapament en cas de mal temps o d'esgotament.

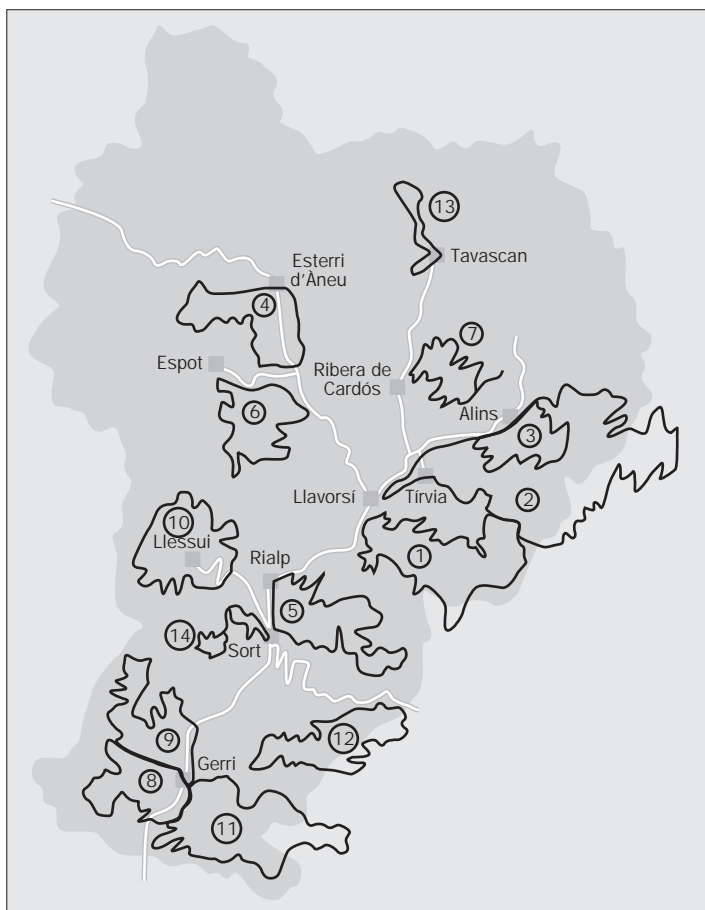
Dificultat tècnica. Pot variar entre una i tres estrelles. En alguns recorreguts he mirat d'incloure trams de sender per fer el descens més divertit i entretingut i, malgrat que no presenten grans dificultats, sí que requereixen extreure les precaucions i un cert grau d'habilitat. De totes maneres, normalment s'indica un descens alternatiu per a qui prefereixi baixar per pista o carretera. No cal dir que portar casc és més que aconsellable.

Època recomanable. A causa de les ja comentades característiques climàtiques d'aquesta comarca d'alta muntanya, és recomanable realitzar la majoria de rutes durant l'època estival; el juny i el juliol són els mesos en què la natura se'ns mostrarà amb el seu màxim acoloriment i esplendor. Les rutes més properes al centre de la cadena axial dels Pirineus i en què s'arriba a cotes més altes, s'haurien de restringir estrictament a l'estiu, mentre que les que transcorren més al sud, properes al Pallars Jussà, és més recomanable realitzar-les durant els mesos de maig, juny, setembre o octubre, en què la calor no és tan extrema.

Aigua. Per sort trobarem força fonts i barranquets amb aigües cristal·lines i, a més, n'hi haurà també en gairebé tots els poblets. Malgrat tot, cal estudiar bé la ruta, ja que hi ha trams llargs entre els quals no trobarem aigua i també ens podem trobar que en algun any poc plujós s'hagi assecat alguna font.

Cartografia. A més de la guia, és indispensable portar també algun mapa de la zona. Molts dels itineraris transcorren per regions cartografiades per l'Editorial Alpina, concretament en els mapes *Pica d'Estats-Mont-roig*, *Parc Nacional d'Aigüestortes i Estany de Sant Maurici*, *Montgarri-Montvalier* i *Montsent de Pallars-Llessui*. Gran part de la ruta 11 surt en el mapa *Serra de Boumort i Congost de Collegats*, de l'editorial Piolet. El mapa comarcal del Pallars Sobirà de l'Institut Cartogràfic de Catalunya és indispensable, ja que hi surten tots els itineraris, però, com que és a escala 1:50.000, hi manquen alguns dels senders. També és molt recomanable el mapa 1:50.000 del Pallars Sobirà editat per l'editorial Piolet, que ha aparegut aquest any 2007.

En les característiques tècniques no s'hi fa constar la durada dels itineraris, perquè és un factor molt relatiu en què entren moltes variables, com ara la nostra condició física, els avituallaments i parades per fer fotos o descansar i, sobretot, el des-

nivell acumulat de la ruta. De manera general, podríem dir que en la majoria de rutes hem de comptar, com a mínim, amb mitja jornada i, en les més llargues, gairebé tot un dia.

Per amenitzar les excursions i apaivagar les ànsies de saber dels més inquiets, podreu trobar, entre les explicacions purament descriptives, algunes modestes anotacions relacionades amb alguns dels indrets amb més interès cultural, que ens ajudaran a copsar l'entorn no només com un marc d'esbarjo i contemplació paisatgística, sinó també com un territori on la història hi ha deixat l'empremta.

Només em resta desitjar-vos sort en les vostres pedalejades per aquestes terres pallareses, on l'aventura encara és possible i on us sentireu privilegiats i, a la vegada, petits i humils davant de la grandiositat de tanta natura. Cuideu-la perquè tots en puguem seguir gaudint i recordeu que, com va dir l'escriptor americà A. Bierce, no hi ha res nou sota el sol, però quantes coses velles hi ha que no coneixem.

Núm.	Itinerari	Distància	Desnivell pujada	Dif. física	Dif. tècnica
1	Mare de Déu de Biuse • Sant Joan de l'Erm	69,0 km	1.900 m	***	*
2	Llavorsí • Andorra	86,7 km	2.450 m	****	**
3	Alins • Bosc de Virós	40,3 km	1.490 m	***	**
4	Esterri • Planes de Son	43,2 km	1.320 m	**	**
5	Sort • Pic de l'Orri	55 km	1.900 m	***	***
6	Escaló • Escart • Espot	35,2 km	1.400 m	**	**
7	Pla de Negua (vall de Cardós)	26,8 km	1.040 m	**	**
8	Gerri • Pujol • Montcortès	30,6 km	785 m	**	*
9	Baro • Gerri • Sant Quiri	43,5 km	1.365 m	**	**
10	Sorre • Caregue • Coll de la Portella	44,5 km	1.455 m	***	***
11	Cuberes • Taús • Baén	58,6 km	1.540 m	***	**
12	Llagunes • Junyent • Port del Cantó	45,2 km	1.395 m	***	**
13	Tavascan • Noarre	20,3 km	631 m	*	***
14	Sort • Pujalt • Olp	19,8 km	705 m	*	***
TOTAL		618,7 km	19.376 m		

Itinerari 1

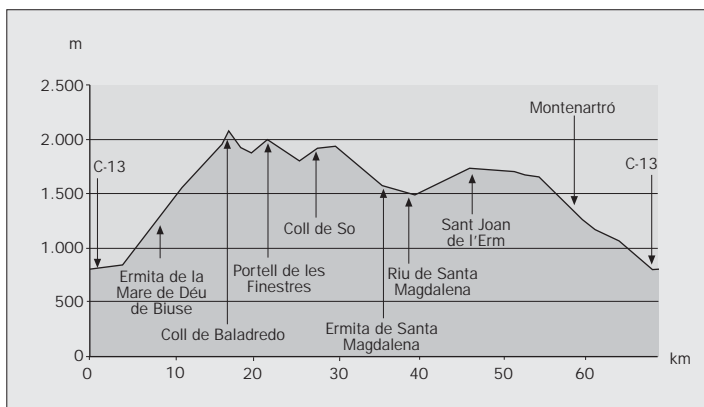
Mare de Déu de Biuse • Coll de So • Santa Magdalena • Sant Joan de l'Erm • Montenartró

Pedalant per boscos encantats

Aquesta ruta transcorre gairebé en la seva totalitat per dins del Parc Natural de l'Alt Pirineu, el més extens de tota Catalunya amb gairebé 70.000 hectàrees, creat recentment, no només per garantir l'enorme riquesa ecològica i paisatgística, sinó també els vincles i trets culturals que ancestralment han unit l'home amb aquests valors naturals i l'aprofitament racional dels seus recursos. Si una característica destaca en aquest itinerari és, a més a més de la seva bellesa panoràmica, la gran quantitat de frondosos boscos que travessa, fet que permet fixar-nos en les diferents espècies d'arbres que hi creixen segons l'orientació i altitud, en què destaquen sobretot el pi roig, el bedoll, l'ayet i el pi negre. Si no fem massa soroll i tenim sort també podrem gaudir de la seva fauna i veure algun cabirol, cérvol, gall fer, àguila, guineu o si més no algun esquiol. Tècnicament la ruta no presenta grans dificultats, tret de les dretes rampes de la falda del pic d'Urdossa, però físicament és un recorregut molt exigent, amb un quilometratge i un desnivell acumulat considerable.

Fitxa tècnica

- Distància total: 69 km.
- Trams de carretera: 7,5 km.

- Desnivell de pujada: 1.950 m.
- Punt més alt: 2.067 m.
- Punt més baix: 795 m.
- Ciclabilitat: 99%.
- Dificultat física: ***
- Dificultat tècnica: *
- Època recomanable: Estiu.
- Aigua: Diverses fonts (km 6,26, 13,62, 17,83, 31,01 i 46,10) i pobles de la ruta.

Descripció de l'itinerari

0 km — 800 m

Sortim exactament del km 137 de la C-13, en direcció a Llavorsí. Just al costat tenim un bon lloc per estacionar el vehicle.

3,88 km 3,88 827 m

Deixem la C-13 i ens enfilem per una pista que, per la nostra dreta, puja amb decisió. Només començar a ascendir ens endinsem en el Parc Natural de l'Alt Pirineu, pel qual transcorre gairebé tota la ruta.

6,26 km 2,38 1.080 m

Font. Si es tracta d'un any molt poc plujós la podem arribar a trobar seca.

8,17 km 1,91 1.264 m

Ermita de la Mare de Déu de Biuse. Bonica ermita amb bones vistes, on el segon diumenge de maig se celebra un aplec. Seguim pujant sense treva envoltats per espessos boscos de bedoll i pi roig.

10,50 km 2,33 1.484 m

Continuem recte, tot deixant a la nostra dreta una pista que surt en direcció contrària.

11,12 km 0,62 1.538 m

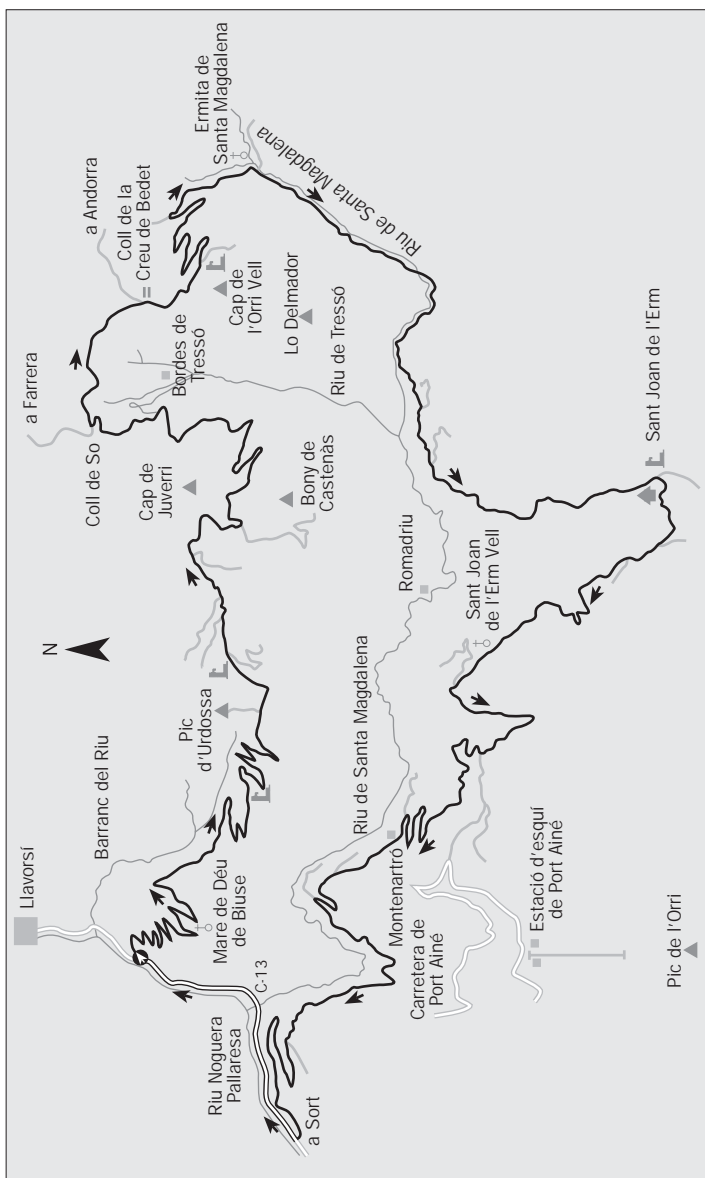
En una corba tancada surt un camí per l'esquerra. Nosaltres seguim per la pista principal, però, si no disposem de prou aigua, seguint uns 50 metres el camí trobarem un barranc amb el preuat líquid.

12,54 km 1,42 1.646 m

Trobem una altra desviació a la dreta, en direcció contrària, però nosaltres seguim recte per la principal.

13,62 km 1,08 1.746 m

Font. Al damunt hi ha una creu dedicada a les víctimes de la batalla del Baladredo (22-25 de juliol de 1938), crua i sagrant batalla que tingué lloc per aquests boscos i en què els

republicans perderen moltes vides, concretament 60 morts, 110 desapareguts o presoners del bàndol nacional i 260 ferits, la majoria dels quals eren nois que pertanyien a la Lleua del Biberó. Seguim pujant pel frondós bosc, antany testimoni de cruels matances i ara exemple de pau i tranquil·litat. A mesura que guanyem desnivell, aquest es va transformant i els boscos de pi roig i bedoll deixen pas al pi negre, clar dominador de les alçades.

16,14 km 2,52 1.947 m

Arribem al coll de Baladredo. Travessem uns prats i seguim per una pista que s'enfila per la nostra esquerra. Està en molt mal estat i amb pendents superiors al 30%, que de ben segur ens faran baixar de la bicicleta.

16,83 km 0,69 2.067 m

Després d'aquest final intens, s'acaba finalment la pujada. Portem gairebé 1.300 metres d'ascensió sense treva i ara ens tocarà baixar, encara que hem de guardar forces, ja que més endavant ens tocarà de nou pedalejar cara amunt. La pista per la qual anàvem desemboca en una altra, que també es troba en mal estat. Cap a l'esquerra pujaríem al pic d'Urdossa (2.226 m), però nosaltres seguim per la dreta tot baixant. Al sud-oest tenim unes immillorables vistes del pic de l'Orri (2.439 m) i les pistes de Port Ainé.

17,83 km 1,00 1.964 m

Font d'Urdossa. Excel·lent font per abastir-se d'aigua fresca i bona.

18,83 km 1,00 1.896 m

A l'esquerra surt una pista en direcció contrària, però nosaltres seguim recte.

19,18 km 0,35 1.879 m

Arribem a una pista en força bon estat i seguim recte, amb una pujada suau i tot seguit una baixada.

19,82 km 0,64 1.871 m

A la dreta hi ha un desviament. De nou seguim recte i tornem a pujar.

21,14 km 1,32 1.967 m

En plena corba surt una pista, però seguim per la principal.

21,77 km 0,63 2.010 m

Arribem al portell de les Finestres. Comença una baixada per la pista amb vistes, al fons de la vall, de les bordes de Tressó, idíl·lic llogarret perdut entre altíssimes muntanyes, lluny de qualsevol poble i de carreteres asfaltades, que a l'hivern queda totalment aïllat per la neu.

25,41 km 3,64 1.780 m

Després d'una llarga baixada, la pista creua un barranc i torna a pujar.

25,95 km 0,54 1.795 m

Desviació a la dreta cap a les bordes de Tressó. Nosaltres seguim pujant recte.

27,50 km 1,55 1.900 m

Coll de So. Arribem a una pista força ampla i en bon estat. Nosaltres anem cap a la dreta, pujant suaument. Si a causa del mal temps, del cansament o de qualsevol altra circum-

Bordes de Tressó.

tància, necessitéssim escurçar la ruta, podríem anar cap a l'esquerra i aleshores, seguint sempre la pista principal i sempre en baixada, arribaríem a Farrera i després per carretera, també sempre baixant, fins a Tirvia, Llavorsí i el punt d'inici de l'excursió.

29,91 km 2,41 1.930 m

Ens trobem al coll de la Creu de Bedet. Aquí girem a la dreta i comencem a baixar suaument.

30,53 km 0,62 1.890 m

Bifurcació. Nosaltres anem cap a l'esquerra per la principal.

31,01 km 0,48 1.879 m

Font de Casals. Trobem una bifurcació i tornem a trencar cap a l'esquerra, per la principal.

32,06 km 1,05 1.815 m

En plena corba surt una pista per l'esquerra però nosaltres seguim baixant per la principal.

34,34 km 2,28 1.659 m

Igual que abans. Nosaltres continuem per la pista principal.

35,76 km 1,42 1.554 m

Arribem a la bonica ermita romànica de Santa Magdalena, situada en una bucòlica zona de prats rodejada d'espessos boscos de pi roig i avets, al costat del riu de Santa Magdalena, que dóna nom a aquesta bonica i perduda vall i que fa de frontera entre el Pallars Sobirà i l'Alt Urgell. Durant el segle XII es construï, en l'actual emplaçament de l'ermita, un monestir que feia les funcions d'hospital i que, després

Ermita de Santa Magdalena.

de ser abandonat en el segle XIV, l'any 1700 fou reconstruït tal i com la veiem avui. Trobem una bifurcació al costat de l'ermita, i nosaltres anem cap a la dreta, seguint el marge dret del riu.

38,72 km 2,96 1.501 m

Travessem el riu de Santa Magdalena pel mig del seu curs.

39,37 km 0,65 1.489 m

La pista comença a pujar enmig del frondós bosc d'avets i bedolls, on hi viuen gran quantitat d'animals, entre els quals destaquen el cérvol i el gall fer, espècie molt protegida i, per cert, molt difícil de veure. Traspassem aviat la frontera comarcal per endinsar-nos durant pocs quilòmetres per l'Alt Urgell.

46,10 km 6,73 1.715 m

Arribem a Sant Joan de l'Erm, conegudes pistes d'esquí de fons que s'estenen entre aquest mar immens de boscos, que pertanyen també al Parc Natural de l'Alt Pirineu. Seguim recte per la pista que voreja les barbacoes i la font.

46,58 km 0,48 1.707 m

Arribem a una cruïlla i nosaltres anem cap a la dreta del tot, per una pista en ascens on hi ha un cartell que indica la direcció vers Montenartró.

46,71 km 0,13 1.717 m

Arribem a l'ermita nova de Sant Joan de l'Erm i seguim recte tot deixant una pista a l'esquerra.

46,89 km 0,18 1.720 m

Seguim recte i deixem de nou una pista a l'esquerra.

48,19 km 1,30 1.731 m

Trobem una desviació a l'esquerra, en direcció contrària, però nosaltres seguim recte.

48,39 km 0,20 1.731 m

Surt una nova pista a l'esquerra, però seguim per la dreta.

49,12 km 0,73 1.723 m

Deixem una pista a la dreta i seguim recte per la principal.

51,73 km 2,61 1.701 m

Arribem a l'ermita de Sant Joan de l'Erm vell, antic hospital religiós construït el segle XII i actualment, tal com podem veure, en estat totalment ruïnós.

52,35 km 0,62 1.680 m

Trobem una bifurcació, i nosaltres anem cap a l'esquerra.

53,91 km 1,56 1.657 m

La pista travessa un parell de barrancs amb aigua, i seguim sempre per la pista principal.

54,91 km 1,00 1.643 m

Atenció! Deixem la pista principal i anem a la dreta en descens, envoltats per una espessa boscúria, per variar. Com podem constatar, aquesta ruta és una bona mostra de l'enorme riquesa forestal de la comarca.

58,43 km 3,52 1.355 m

Deixem una desviació a la dreta i arribem a Montenartró, on trobem una font. Seguim per la pista, que de seguida es transforma en una carretereta mal asfaltada.

59,88 km 1,45 1.260 m

Seguim recte. Si ens desviéssim, arribaríem a Romadriu.

61,10 km 1,22 1.160 m

A la dreta surt una pista, però nosaltres seguim per la carretera.

Creuant el riu de Santa Magdalena.

64,42 km 3,32 1.053 m

Trobem una bifurcació. Si anéssim cap a l'esquerra, arribaríem a Roní; però nosaltres tirarem cap a la dreta, deixant l'asfalt i baixant per una pista que no està en massa bon estat fins a la carretera C-13.

68,20 km 3,78 795 m

Arribem a la C-13 i anem cap a la dreta per la carretera.

69,00 km 0,80 800 m

Arribem al punt d'inici i final de l'excursió.

Itinerari 2

*Llavorsí • Coll de So • Coll de Conflent •
Os de Civís • Pal • Tor • Alins • Llavorsí*

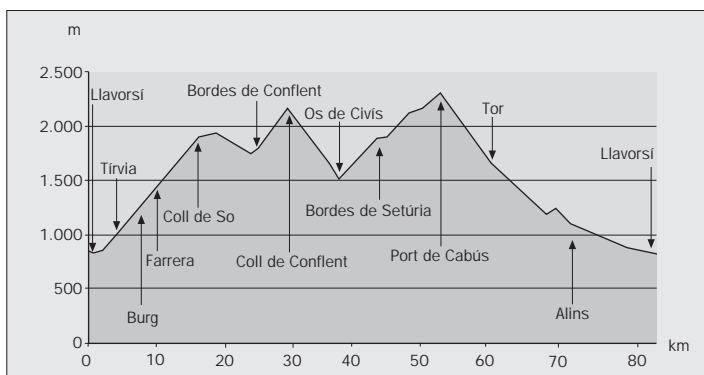
Ruta dels contrabandistes

Senzillament impressionant. És una ruta transfronterera que transcorre principalment pel Pallars Sobirà però que salta també a l'Alt Urgell i, durant alguns quilòmetres, fins i tot a Andorra. Aquí es barregen tots els ingredients per fer d'aquest itinerari una aventura èpica i inoblidable. Algun tram divertit de sender, eternes i inacabables pujades, descensos fulgurants, pobles perduts, una estona (poca) amb la bici al coll, hores de solitud i, per damunt de tot, un recorregut d'una increïble bellesa paisatgística pel bell mig del Parc Natural de l'Alt Pirineu.

És important remarcar que és l'itinerari d'aquesta guia amb més quilòmetres de recorregut i amb metres de desnivell acumulat. Per completar-lo, és necessari un bon estat de forma. Una bona alternativa per als menys preparats de gaudir de l'excursió és partir-la en dues etapes, i fer nit a Os de Civís o Andorra.

Tant el recorregut d'anada a Andorra com el de tornada han estat importants vies de comunicació molt usades pels contrabandistes, ja que comuniquen els dos països per pistes molt poc transitades (tret del mes d'agost).

La ruta comença davant del càmping Riberies. Arribant a Llavorsí des de Sort, just passat el punt quilomètric 142 de la C-13, i abans de creuar el pont del Noguera Pallaresa, a la dreta surt una carretereta que va paral·lela al riu i en pocs metres arriba a un aparcament i a una zona de descans amb bancs i taules, davant mateix del càmping Riberies. Al costat tenim el riu, i a l'altra banda hi ha la central hidroelèctrica de Llavorsí.

Fitxa tècnica

- Distància total: 86,70 km.
- Trams de carretera: 21 km.
- Desnivell de pujada: 2.450 m.
- Punt més alt: 2.300 m.
- Punt més baix: 830 m.
- Ciclabilitat: 99,50%.
- Dificultat física: ****
- Dificultat tècnica: **
- Època recomanable: Estiu.
- Aigua: Diverses fonts (km 5,20, 9,86, 17,70, 20,02, 22,75, 50,90) i pobles de la ruta.

Descripció de l'itinerari

0 km — 830 m

Sortim de l'aparcament, concretament davant del bar Càmping Riberies, i seguim la pista asfaltada que va pel costat de càmping.

0,27 km 0,27 832 m

Davant del restaurant Riberies s'acaba l'asfalt i seguim per la pista que va paral·lela al riu.

1,21 km 0,94 838 m

La pista s'estreny i es converteix en un sender, primerament empedrat i més tard novament de terra. Nosaltres el seguim tot fruit de l'espessa vegetació de ribera que l'envolta.

2,77 km 1,56 861 m

Arribem a una pista, i anem cap a l'esquerra.

3,10 km 0,33 887 m

Per la nostra esquerra surt una pista, però nosaltres anem cap a la dreta, per la principal.

3,49 km 0,39 916 m

Ens trobem una bifurcació. En aquest punt, torcem cap a l'esquerra. Esplèndida panoràmica de Tírvia.

4,33 km 0,84 976 m

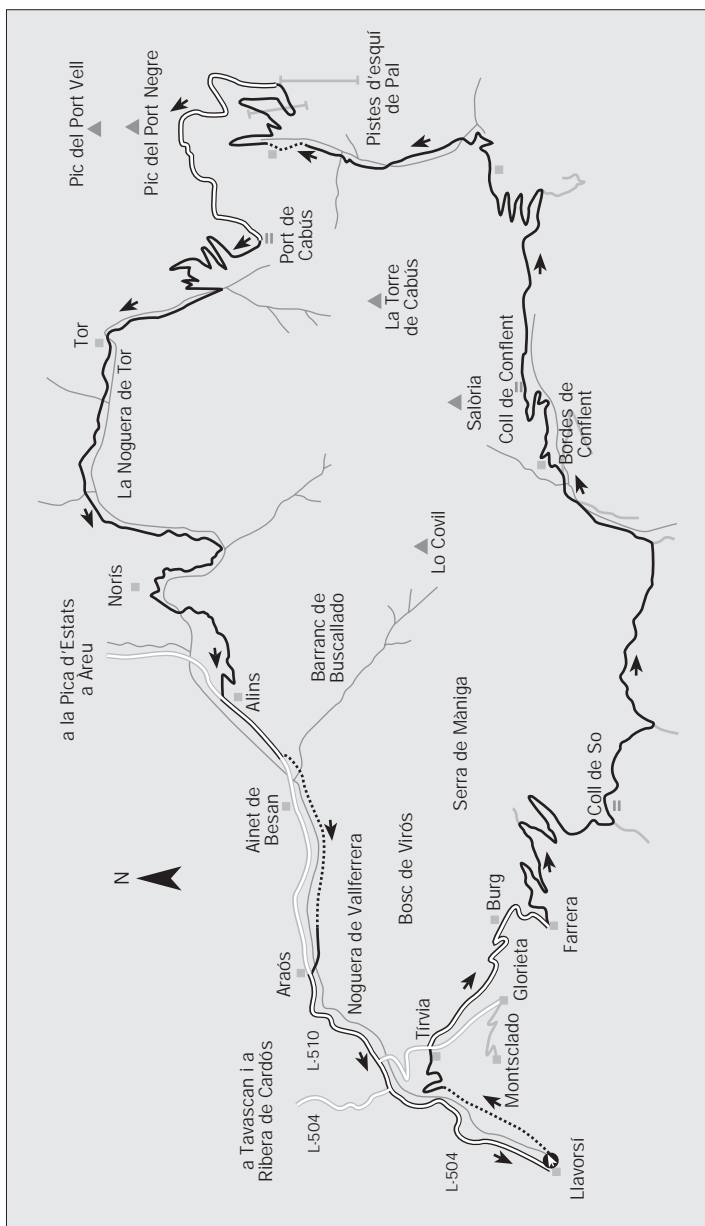
La pista ara està asfaltada, i seguim per asfalt fins a Tírvia.

4,76 km 0,43 1.009 m

Després de serpentejar entre xalets, arribem a una bifurcació; nosaltres anem a l'esquerra i seguim recte pel carrer principal.

5,13 km 0,37 1.008 m

Arribem a la plaça del poble i seguim recte per una carretera que puja cap a Burg i Farrera.

5,20 km 0,07 1.014 m

Ermita. Al costat hi ha un abeurador amb una font; per obrir-la, accedim a una portella posterior. Seguim per la carretera.

5,50 km 0,30 1.036 m

Troblem una desviació cap a Montesclado, però nosaltres seguim cap a l'esquerra.

Índex

Introducció al Pallars Sobirà.....	7
Contingut de la guia i observacions	11
Itineraris	
1. Mare de Déu de Biuse • Coll de So • Santa Magdalena • Sant Joan de l'Erm • Montenartró.....	15
2. Llavorsí • Coll de So • Coll de Conflent • Os de Civís • Pal • Tor • Alins • Llavorsí.....	23
3. Araós • Alins • Bosc de Virós • Araós.....	33
4. Esterri • La Guingueta • Jou • Pla de la Font • Planes de Son • Son • Esterri	39
5. Sort • Pic de l'Orri • Comes de Rubió • Sort	47
6. Escaló • Escart • Espot • Escaló	55
7. Cassibrós • Pla de Negua • Esterri de Cardós • Cassibrós.....	61
8. Gerri de la Sal • Pujol • Montcortès • Selluí • Gerri de la Sal	67
9. Baro • Gerri • Ancs • Sant Quiri • Escós • Baro.....	73
10. Sorre • Caregue • Coll de la Portella • Sorre	79
11. Pont de Baén • Esplà • Cuberes • Taús • Baén • Pont de Baén	85
12. Llagunes • Tossal del Puial • Junyent • Port del Cantó • Llagunes	93
13. Tavascan • Aineto • Graus • Noarre • Tavascan	99
14. Sort • Castellviny • Pujalt • Olp • Sort.....	105
Informació sobre el Pallars Sobirà	111